

Як достукатися до Пекла...

Януш Леон Вишневський. На face з сином. К.: Махаон-Україна, 2013. - 296 с.

Ця книга, мабуть, була більше потрібною самому автору, ніж читачам. І якби це не був Вишневський, то хтозна, чи надрукували би її взагалі. Але надрукували! Переклали! І ми читаємо, відшукуючи потаємні смисли і ключі.

Шкода, що вже немає Ніли Зборовської, бо тільки б їй було під силу розібратися в усіх тих психоаналітичних псевдо- та справді біографічних штуках, якими рясніє цей твір. Автор застерігає, що усе, про що ми прочитаємо, вигадка, як і він сам, як і та, хто пише листи. Що ж. Повіримо йому на слово...

Завжди вражає у Вишневському те, що поки інші божеволіють, шукаючи оригінальних змістів та форм, польський письменник простий до неможливості. Ну не винен він, що ніхто до нього не здогадався про те, що можна недоказане доказати через соцмережі. Навіть якщо ти помер купу років тому. Навіть якщо ти у пеклі.

Роман Вишневського – це листи матері головного героя, Ірени Вишневської, до її сина, відомого науковця та письменника. Не знаю, як сприймуть цей твір релігійно перейняті люди, адже пекло зображене автором доволі симпатично (можна сидіти в інтернеті, спілкуватися з цікавими людьми, читати книги), мені ж стало трохи лячно, що головний герой відправив свою маму у пекло, а не у рай. Так було би правильніше, виходячи із законів любові. Виходячи із законів любові, і вона би мовчала, щоб не робити боляче дитині, най навіть ця дитина вже має численні регалії.

Це листи без відповідей. Це листи-мовчання. Герой не вступає у дискусії, та й виникає питання, чи взагалі їх читає. Чи можливо, йому ще немає що сказати, адже він живий. Це високо патріотичний роман, де автор від імені померлої жінки розмірковує над пекельним польським дискурсом: «Бо Пекло саме собою дуже польське. Тут, коли люди словами кривдять інших, то про це переповідають із захопленням і симпатією. Таке от пекло у нашому Пеклі. Сам, синку, визнаю, це дуже по-польськи. Тому полякам тут легше. Бо до Пекла вони вже встигли звикнути».

Це не роман. Це говоріння. Говоріння про усе, що хотілося сказати, але не виходило, бо ж як упхати родинну сагу, проблеми великого вибуху, війни і т.д. в одну книгу? І тут на допомогу приходять епістолярна форма, а листи ж можуть бути різними: про щось і ні про що, від живих та мертвих. І стають ті листи інтелектуально-попсовим романом. Тут Вишневському варто віддати належне: так просо ввести у пекельні листи роздуми про проблеми сучасної науки, суспільства, питання фемінізму.

Але, може, не варто було так зациклюватися на глобальних проблемах, бо за ними не видно того головного, особистісного, що є важливішим за усі великі вибухи. «Іноді, синку, думаю я собі, як це таїнство народження Ісуса відбувалося. Чи Бог позбавив Марію болю? Як Вона впоралася із пуповиною? Чи ножем гострим її перерізала, чи, може, зубами перегризла? Чи цілком Вона була впевнена, що Сина народить? Бо ж Вона могла б і доньку народити. Чи маленький Ісусик заплакав після першого Свого земного подиху? Чи Він був великим немовлям? Чи було в Нього на голові волоссячко? Я дуже, синку, хотіла б це знати. Як мати двох синів...»

Сюрреалістична історія про цей та той світи, про Бога та людей, про віру та розум, про знання та відчуття. І над усім цим – материнська любов та самотність, підкріплена жорсткою істиною: тебе помітять, почують, зреагують на тебе лише у тому випадку, якщо ти є приналежним до соцмереж.

Ця книга не ввійде до мого списку must have. Та й занадто велика різниця між тим, скільки вона коштує, і тим, що є усередині. Надмірна авторська чесність, як і надмірна авторська гра, ніколи нічим добрим не завершуються, особливо, якщо так до кінця і не зрозуміло: героєві на правду болить чи автор майстерно створює ілюзію болю. Хотілося вірити, а було таке відчуття, що стала жертвою реклами.

Зізнаюся, купила цю книгу через цитату на обкладинці: «Ти не скінчила розмови зі мною. Померла собі. Так, Мамо, не чинять...». Були у тому якась непідкупна щирість і біль. Той біль час від часу зринав на сторінках, але губився за тим всім розумним мотлохом, від якого аж рядкам тісно на сторінці. Хоча, можливо, якби того болю було більше, то читач та й автор могли би просто збожеволіти.

Отже, що у підсумку?

Вишневський написав нову річ. Оригінальну, бо ж іще нікому матері не писали із пекла. Продемонстрував глибокі знання культури та науки. Сказав про наболіле. Переконав людей, що у Пеклі не так страшно. Чи себе переконав у тому, що померати не так страшно? А життя у Пеклі може бути навіть цікавішим за земне життя, бо ж матимеш можливість зустріти тих, кого не вдалося зустріти на землі, і спитати те, чого не встиг спитати за життя. Чи ми лише після смерті маємо право на увагу і на те, щоб нас почули?

І лише у кінці Вишневський говорить по-справжньому, так, як і мав би говорити протягом 300 сторінок: «Бо я, синку, без Бога не можу. Так, як і без Тебе...». Мабуть, заради цього кінцевого мовчання варто було читати весь текст...